

Program opieki nad zabytkami gminy Grębocice na lata 2007-2011

WÓJT GMINY GRĘBOCICE

AUTORZY:
Marcin Paternoga
Monika Rożek

Grębocice, lipiec 2007

Spis Treści

I. Wstęp	s. 4
II. Podstawy prawne i główne cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	s. 5-6
III. Ochrona dziedzictwa kulturowego i opieka nad zabytkami	
1. <i>Uregulowania formalno-prawne</i>	s. 6-7
2. <i>Opis form ochrony zabytków</i>	s. 7-8
3. <i>Organy ochrony zabytków</i>	s. 8-10
IV. Zgodność programu z dokumentami szczebla krajowego i wojewódzkiego	
1. <i>Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami</i>	s. 11-13
2. <i>Założenia wynikające z Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011</i>	s. 13-15
3. <i>Program Opieki nad Zabytkami a „Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2020”</i>	s. 16
V. Gminny Program Opieki nad Zabytkami a akty prawa miejscowego	s. 17
VI. Charakterystyka oraz ocena stanu środowiska kulturowego gminy Grębocice	s. 18-19
VII. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Grębocice	s. 20-22
VIII. Ochrona zabytków w gminie Grębocice	
1. <i>Rejestr zabytków</i>	s. 23
1.1. <i>Rejestr zabytków nieruchomości</i>	s. 23-25
1.2. <i>Rejestr zabytków ruchomych</i>	s. 26
1.3. <i>Rejestr zabytków archeologicznych</i>	s. 26-27
2. <i>Gminna Ewidencja Zabytków</i>	s. 27-28
2.1. <i>Gminna Ewidencja Zabytków – zabytki nieruchome</i>	s. 28
2.2. <i>Gminna Ewidencja Zabytków – zabytki archeologiczne</i>	s. 28
2.3. <i>Gminna Ewidencja Zabytków – analiza zasobów (obiekty do wpisania lub wykreślenia z rejestru zabytków; obiekty będące własnością gminy i mogące stanowić ofertę inwestycyjną gminy)</i>	s. 28-29
3. <i>Ochrona krajobrazu kulturowego gminy przyjęta w dokumentach prawa miejscowego</i>	
3.1. <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice</i>	s. 30-36

3.2. <i>Plan urządzeniowo-rolny gminy Grębocice i Projekt granicy rolno-leśnej gminy Grębocice</i>	s. 37-40
IX. Działania w zakresie opieki nad zabytkami	s. 41-43
X. Charakterystyka wybranych instrumentów finansowania opieki nad zabytkami	s. 44
1. <i>Fundusze strukturalne na lata 2007-2013 – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego</i>	s. 45-47
2. <i>Dofinansowanie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z budżetu państwa – programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego</i>	s. 47-49
3. <i>Dofinansowanie opieki nad zabytkami z budżetu Województwa Dolnośląskiego</i>	s. 49-50

ZAŁĄCZNIK 1 – Gminna Ewidencja Zabytków, zabytki nieruchome

ZAŁĄCZNIK 2 – Gminna Ewidencja Zabytków, zabytki archeologiczne

I. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe, to nie tylko dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to również dorobek naszych czasów. Dawne materialne i niematerialne dobra kultury stanowią o bogactwie nieodnawialnych źródeł informacji o życiu i działalności naszych przodków oraz o potrzebie zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń.

Zachowanie zabytków, ich ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, oraz kulturowej identyfikacji mieszkańców. Stanowią one również o atrakcyjności ekonomicznej i turystycznej regionu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Grębocice na lata 2007-2011 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie (Planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice). Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim oraz Powiatowym Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

II. Podstawy prawne i główne cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)*.

Art. 87 stanowi, że:

- Wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.
- Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (w tym wypadku – Wojewódzkiego Urzędu Konserwatora Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy).
- Gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
- Z realizacji programu wójt gminy sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

Zgodnie z *Ustawą* Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

III. Ochrona dziedzictwa kulturowego i opieka nad zabytkami

1. Uregulowania formalno-prawne

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn.zm.), określająca przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z zapisami *Ustawy* (art.3, 6):

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną artystyczną lub naukową.

- Zabytki nieruchome są to krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.
- Zabytki ruchome są to dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne (militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, madale i ordery), wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- Zabytki archeologiczne są to pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich

i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

2. Opis form ochrony zabytków

Ustawa (art. 7) reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- **wpis do rejestru zabytków;**
- **uznanie za pomnik historii;**
- **utworzenie parku kulturowego;**
- **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.**

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Zabytek nieruchomy wpisany zostaje do rejestru zabytków na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

Zabytek ruchomy wpisuje się na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1305).*

Uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego, o szczególnej wartości dla kultury, następuje na drodze rozporządzenia wydanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, określającego jego granice, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;

Utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, następuje na

podstawie uchwały przyjętej przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczą w szczególności zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Na podstawie *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków. (Art. 21 i 22, Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Wpis zabytków nieruchomości do Gminnej Ewidencji Zabytków sam w sobie nie stanowi formy ich ochrony, jednakże – obok zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych – stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

3. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 *Ustawy o ochronie zabytków* organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Artykuł 90. *Ustawy* stanowi, że:

1. Generalny konserwator zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
2. Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy, w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
- podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami";
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91.4. *Ustawy*):

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- opracowywanie wojewódzkich plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy wojewódzkim konserwatorze zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków wraz z ośrodkami regionalnymi (dla regionu Dolnego Śląska powołany został Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu) – zajmuje się problematyką rozpoznania, dokumentacji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

IV. Zgodność programu z dokumentami szczebla krajowego i wojewódzkiego

1. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Zgodnie z zapisem Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury. Program określa cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady *primum non nocere*,
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasady odwracalności metod i materiałów,
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów - pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami obejmujących określenie stanu zabytków, służb konserwatorskich, opieki nad zabytkami oraz stanu uregulowań prawnych:
 - Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
 - Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
 - Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.

- Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
- Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage). Stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek Unijnych wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.
- Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania. Wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi. Wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.

3. W zakresie systemu finansowania:

- Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, lecz także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
- Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
- Wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
- Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
- Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

2. Założenia wynikające z Programu opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011

Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011 przyjęty został Uchwałą Nr LX/912/2006 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 26 października 2006 r. Podstawowym założeniem programu jest uznanie zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego za zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej.

Głównym celem programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu oraz zachowania krajobrazu kulturowego Dolnego Śląska. Program określa organizacyjne i finansowe warunki ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie leżącym w kompetencjach Urzędu Marszałkowskiego.

Przy opracowaniu Programu oparto się na założeniu, iż dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska jest elementem powszechnie rozpoznawanym przez mieszkańców, a jednocześnie stanowi coraz silniejszy wyraz kształtującej się tożsamości regionalnej i ponadregionalnej. W ten sposób program wpisuje się w określoną w *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku* misję regionu, zdefiniowaną następująco: Dolny Śląsk to region, który łączy Polskę z Europą.

W *Programie* zaproponowano przyjęcie konkretnych zadań dla Urzędu Marszałkowskiego i podległych mu jednostek:

1. Dofinansowanie prac konserwatorskich i zabezpieczenia zabytków:

- kontynuacja programu prowadzonego przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego dofinansowania prac konserwatorskich na drodze konkursu

ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Głównym celem jest pobudzenie do działania maksymalnej liczby osób prawnych. Jako priorytet w przyznawaniu środków w okresie funkcjonowania programu przyjmuje się: w zakresie zabytków architektury i budownictwa prace zabezpieczające i remontowe przy obiektach znajdujących się w udokumentowanym złym stanie technicznym, zagrożonych postępującą destrukcją, w pierwszej kolejności budowli drewnianych, następnie pomników historii i proponowanych do uznania za pomniki historii; w zakresie dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego konserwacja obiektów o udokumentowanym złym stanie zachowania, powstałych do schyłku wieku XVIII, w pierwszej kolejności zabytków sztuki średniowiecznej.

- dofinansowanie na drodze konkursu wykonania i funkcjonowania zabezpieczeń przeciwwłamaniowych i przeciwpożarowych w obiektach o cennym wystroju i wyposażeniu, a także w budowlach drewnianych.
2. Wspieranie rozwoju bazy i sieci muzealnej w regionie, przede wszystkim w zakresie powstania magazynów muzealnych, w tym archeologicznych. Zakłada się, że istniejąca sieć muzeów nie ulegnie w okresie funkcjonowania programu zmianie. Prowadzone obecnie prace wykopaliskowe to w 90% badania ratownicze. Zgromadzony podczas ich prowadzenia materiał na mocy Ustawy jest własnością Skarbu Państwa. Stworzenie magazynów z ośrodkami badawczymi w oparciu o wybrane istniejące muzea pozwoli na zachowanie w regionie tej części dziedzictwa, a jednocześnie wzmocni regionalną sieć muzealną. Warunkiem udziału Urzędu Marszałkowskiego jest dofinansowanie przedsięwzięcia przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
2. Prowadzenie działań szkoleniowych i promocyjnych:
- przeprowadzenie szkoleń i wydanie materiałów instruktażowych dla radnych i urzędników samorządowych zawierających informacje o sposobie przygotowywania programów opieki nad zabytkami oraz o zakresie i możliwościach opieki i ochrony zabytków przez gminy i powiaty. Głównym celem jest pobudzenie do działania samorządów zarówno w zakresie opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obligatoryjnych programów opieki nad zabytkami, jak i korzystania z możliwości finansowania przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków, w tym z programami rewaloryzacyjnymi.
 - wspieranie, w drodze konkursu ofert, wydawnictw i publikacji multimedialnych o zabytkach regionu, zarówno naukowych jak i popularnonaukowych. Zakłada się, że dofinansowanie na drodze konkursu ofert zachęci również mniejsze ośrodki do wydania publikacji o swoich zabytkach.
 - organizacja i udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa jako corocznej imprezy popularyzującej zabytki. Zakłada się, że wypracowana przez Radę Europy formuła Europejskich Dni Dziedzictwa jako imprezy popularnej, o masowym charakterze, opartej w zasadzie o działania wolontariuszy, wymaga ze strony Urzędu Marszałkowskiego pomocy w zakresie organizacyjnej i promocyjnej. Zadanie to zostanie powierzone jednostce organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego lub innej samorządowej i zabezpieczone w corocznych planach finansowych.
 - stworzenie nagrody Marszałka Województwa dla najlepszego użytkownika zabytku. Nagroda przyznawana będzie w drodze konkursu, przez kapitułę

działająca na podstawie regulaminu, który zostanie opracowany przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego.

- rozwinięcie programów nauczania regionalnego dla uczniów szkół stopnia podstawowego i gimnazjalnego. Zakłada się wypracowanie, wspólnie z Wydziałem Nauki i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego, założeń pozwalających stworzyć program edukacji regionalnej o nazwie Znaki Przeszłości – Znaki Czasu.

4. Tworzenie parków kulturowych:

- stworzenie koncepcji sieci parków kulturowych jako materiału inicjującego dyskusję nad ich utworzeniem przez lokalne samorzady. Zakłada się przygotowanie przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, filia we Wrocławiu, we współpracy z Zarządem Województwa Dolnośląskiego opracowań koncepcyjnych, jako materiału studyjnego dla lokalnych samorządów. Utworzenie parku kulturowego jest zależne jedynie od woli lokalnego samorządu. W wielu przypadkach brak jednak podstawowych, studyjnych materiałów, które by pozwoliły na podjęcie dyskusji o celowości stworzenia parku; jest to szczególnie trudne w wypadku, gdy park miałby swym zasięgiem objąć obszar kilku gmin.
- opracowanie przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne studiów określających granice parków kulturowych, które mogą stać się inspiracją dla lokalnych samorządów.

5. Tworzenie sieci tematycznych rowerowych, pieszych, wodnych i samochodowych szlaków turystycznych uzupełniających obecną strukturę. Zakłada się przygotowanie przez interdyscyplinarny zespół ekspertów koordynowany przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego opracowań koncepcyjnych, jako materiału studyjnego dla lokalnych samorządów. Zakłada się, że stworzenie proponowanych szlaków tematycznych doprowadzi do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu. Głównym celem jest dyslokacja ruchu turystycznego i pobudzenie do działań związanych z jego obsługą, również poprzez renowację i udostępnianie zabytków, maksymalnej liczby osób prawnych. Postuluje się, aby Urząd Marszałkowski powołał interdyscyplinarny zespół ekspertów w celu przystąpienia do prac koncepcyjnych nad rowerowymi i samochodowymi szlakami turystycznymi.

6. Wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o uznanie za pomniki historii najcenniejszych obiektów. Zakłada się, że w przyszłości fakt uznania przez prezydenta Rzeczypospolitej zabytku za pomniki historii będzie miał coraz większe znaczenie, również finansowe. Głównym celem jest wprowadzenie na listę jak największej liczby najcenniejszych w skali kraju zabytków z terenu województwa dolnośląskiego. Uznanie za pomniki historii jest warunkiem koniecznym starań o wpis na Listę światowego Dziedzictwa UNESCO.

7. Tworzenie Parków Krajobrazowych — ochrona dziedzictwa przeszłości. Ze względu na głównie będącą wynikiem działań człowieka fizjografię krajobrazu Dolnego Śląska należy zwrócić uwagę na to, aby w funkcjonujących Parkach Krajobrazowych zagadnienia związane z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego były na równi ważne przy opracowywaniu planów ochrony, jak związane z ochroną walorów przyrodniczych.

3. Program opieki nad zabytkami a "Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2020"

Ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. "Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013" oraz jej przedłużenie "Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020" przyjęte w 2005 r., będące rządowymi dokumentami tworzącymi ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Przyjęte zostały następujące priorytety:

- Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe. Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
- Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu *Narodowej Strategii Kultury* w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego"*. Program ten jest zgodny z *Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20.04. 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz. U. z 2004 r. Nr 116, poz. 1206)* oraz z założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków. Podstawą do sformułowania *Narodowego Programu Kultury "Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego"* jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego" ma określony plan działania na lata 2004-2006.

Wytyczne zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W dniu 6 września 2005 r. przyjęty został przez Radę Ministrów *"Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego"*, który jest uzupełnieniem powyżej omówionych dokumentów rządowych.

V. Gminny program opieki nad zabytkami a akty prawa miejscowego

Program opieki nad zabytkami gminy Grębocice zgodny jest z następującymi dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym:

- *Strategią Rozwoju Gminy Grębocice na lata 2006-2014* (przyjętą uchwałą Rady Gminy Nr LIV/249/2006), będąca podstawowym dokumentem decyzyjnym władz samorządowych
- *Projektem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice*
- *Inwentaryzacją przyrodniczą gminy Grębocice* opracowaną w 1998 r.
- *Planem urządzeniowo-rolnym gminy Grębocice* opracowanym w 2007 r.
- *Projektem granicy rolno-leśnej gminy Grębocice* opracowanym w 2007 r.
- *Gminną Ewidencją Zabytków* opracowaną w 2007 r.

VI. Charakterystyka oraz ocena stanu środowiska kulturowego gminy Grębocice

Gmina Grębocice położona jest na obszarze dwóch mezoregionów: Pradoliny Głogowskiej i Wzgórz Dalkowskich.

Na terenie gminy znajduje się obecnie 21 miejscowości, z których przeważająca większość jest wzmiankowana w źródłach średniowiecznych: Czerńczyce, Grodowiec Krzydłowice, Obiszów, Ogorzelec – XII w.; Bucze, Grębocice, Kwielice, Stara Rzeka, Trzęsów – XIII w.; Duża Wólka, Grodziszczce, Proszówek, Proszyce, Retków, Rzeczycy, Wilczyn – XIV w. Wsie zachowały w większości nienaruszony system komunikacyjny i układ urbanistyczny. Można wśród nich wydzielić ulicówki: Bucze, Duża Wólka, Obiszów, Ogorzelec, Retków, Wilczyn oraz wsie o układach wielodrożnych: Grębocice, Grodowiec, Krzydłowice, Kwielice, Szymocin, Trzęsów.

Budowle sakralne na terenie gminy mają podobną metrykę średniowieczną jak wsie. Najwcześniej – w XIII w. wzmiankowana jest parafia i kościół w Grodowcu, jednak obecnie stojąca świątynia powstała w XVIII w. Zachowane do dzisiaj kościoły to jednonawowe obiekty z wieżami, o gotyckiej bryle, noszące ślady licznych, późniejszych przebudów. Należą do nich świątynie w: Kwielicach (obecny kościół wzniesiony w XIV w. r., przebudowany w 1735 r.), Grębolicach (obecny kościół wzniesiony ok. 1500 r., przebudowany w 1813 r.), Szymocinie (obecny kościół wzniesiony w XIV w., przebudowany 1717 r.), Krzydłowicach (obecny kościół wzniesiony w XIV w., przebudowany 1772 r.). W chwili obecnej nie istnieją już świątynie ewangelickie w Grębolicach oraz Trzęsowie. Obecnie funkcjonujący kościół filialny w Trzęsowie wzniesiony został w latach 80-tych z przebudowanej XVIII-wiecznej kaplicy nagrobnej Lassowskich. Obiekty sakralne, użytkowane zgodnie z swym pierwotnym przeznaczeniem, zachowane są w dobrym stanie. Systematycznie prowadzone są przy nich prace remontowe i konserwatorskie. Wśród zespołów sakralnych wyróżnia się Sanktuarium Maryjne w Grodowcu. W skład tego zespołu architektonicznego wchodzi: kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela z XVI i XVII w., kaplica Góry Oliwnej z XVIII w., plebania i zabytkowe schody z XVIII w. oraz kalwaria ze stacjami Drogi Krzyżowej z XIX w. Zespół ten został gruntownie odremontowany w latach 1988-1999.

Na terenie obecnej gminy Grębocice znajdują się także liczne dawne założenia obronne i rezydencjonalne. Przykładami najstarszych siedzib obronnych są zachowane i dobrze czytelne w krajobrazie grodziska: dwa grodziska wczesnośredniowieczne i średniowieczny gródek stożkowy w Obiszowie, grodziska wczesnośredniowieczne w Bieńkowie oraz Grodziszczu. Przy majątkach ziemskich zakładano od XVI w. rezydencje szlacheckie – w Grodziszczu, Dużej Wólce, Świninie, przebudowywane w XVIII-XIX w. Jednym z najpiękniejszych pałaców na Dolnym Śląku był wzniesiony w 1 poł. XVIII w. dwór w Krzydłowicach. W barokowe założenie budowli wpleciono cechy klasycystyczne, zaś fasady mają styl baroku wiedeńskiego. W przeciągu XIX w. w doskonale prosperujących majątkach-folwarkach wznoszono dworki i pałacyki, m.in. klasycystyczny pałac w Czerńczycach, eklektyczny pałac Obiszowie oraz dworki w Szymocinie i Proszycach. Niestety, w okresie II Wojny Światowej i czasach powojennych większość rezydencji popadła w ruinę. Do fundamentów zostały rozebrane pałace w Retkowie, Rzeczycy, Starej Rzece, Trzęsowie, zaś jako ruiny zachowały się obiekty w Grębolicach, Krzydłowicach i Grodziszczu. W chwili obecnej użytkowane są tylko dwa pałace w: Czerńczycach oraz

Świninie, kolejne trzy w: Proszycach, Dużej Wólce i Szymocinie – nieużytkowane, popadają w ruinę.

Przy pałacach i dworach powstawały ozdobne ogrody oraz parki funkcjonalnie i planistycznie powiązane z rezydencjami, tworzące razem spójną kompozycję przestrzenną. Niestety, wszystkie założenia parkowe są mocno zdewastowane i wymagają rewaloryzacji. Dobrze pielęgnowany jest tylko park w Grębocicach. Duże walory przyrodnicze mają naturalistyczne założenia ogrodowe i parkowe z rozbudowanym pierwotnie układem wodnym przy rezydencjach w Grodziszczu, Krzydłowicach oraz Trzęsowie. W najbliższym czasie planuje się przeprowadzić prace renowacyjne parku w Grodziszczu.

Obok parków, zauważalnym elementem w krajobrazie miejscowości są zakładane od pocz. XIX w., już poza granicami siedlisk, cmentarze. W chwili obecnej czytelne są w swych pierwotnych granicach miejsca pochówkowe w Buczu, Dużej Wólce, Retkowie oraz Świninie. Niestety, pokrywa je dziczoła roślinność zarastająca zdewastowane pomniki nagrobne, zniszczone kaplice i ogrody.

Niewątpliwymi atrakcjami turystycznymi gminy jest zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Grodowiec” oraz rezerwat „Uroczysko Obiszów”.

Rezerwat „Uroczysko Obiszów”, utworzony w 1972 r. stanowi ochronę fragmentu naturalnego lasu mieszanego w typie lasu świeżego. Na terenie rezerwatu współistnieją zbiorowiska leśne charakterystyczne dla Wzgórz Dalkowskich. Rośnie w nim około 220 gatunków roślin naczyniowych, w tym jeden z najrzadszych w Polsce storczyków – kruszczyk połabski. Na terenie rezerwatu i przyległym kompleksie leśnym poprowadzona została ścieżka przyrodnicza udostępniona dla turystów pieszych i rowerowych.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Godowiec” ustanowiono w 1999 r. w celu ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych okolicy oraz ze względu na zabytkową wartość kompleksu kościelno-pątniczego. Na obszarze zespołu przeprowadzono ścieżkę przyrodniczo-kulturową „Grodowiec” o długości 2,3 km, oznakowaną i udostępnioną dla turystów pieszych i rowerowych.

Dwie z miejscowości obecnej gminy Grębocice łączą się z postaciami ważnymi dla historii Śląska. Pierwsza to Kwielice, miejsce urodzenia Eduarda Müllera (1818-1895) wikariusza misyjnego na obszar Barlina, Brandenburgii i Pomorza, posła do Reichstagu. Z kolei w Grębocicach urodził się Hieronim Scultetus (Schultz von Gramschütz, 1460-1552) biskup brandenburski i havelberski.

W miejscowościach na terenie gminy Grębocice nie obserwuje się intensywnego budowlanego ruchu inwestycyjnego. Powstają nowe budynki jednorodzinne, wznoszone zazwyczaj na wolnych parcelach wśród zabudowy wiejskiej. Nowa zabudowa, powstająca wewnątrz starego siedliska, przeważnie harmonizuje z krajobrazem historycznym oraz nie zaburza historycznej kompozycji przestrzennej. Dopiero w ostatnich latach w Grębocicach, można zaobserwować tworzenie się kolonii willowej zakładanej poza historycznym siedliskiem, na jego granicach.

VII. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Grębocice

W *Strategii Rozwoju Gminy Grębocice na lata 2006-2014* dokonano analizy SWOT Plus, polegającej na rozpoznaniu mocnych i słabych stron gminy oraz jej szans i zagrożeń.

Jako **atuty i stymulanty** gminy, mające wpływ na jej dziedzictwo kulturowe można wymienić:

- materialne, ożywione i nieożywione zasoby naturalne
- walory lokalizacyjne
 - położenie w sąsiedztwie Polkowic i Głogowa
 - położenie w sąsiedztwie szlaków drogowych i trasy kolejowej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
 - położenie w sąsiedztwie Odry jako wodnego szlaku komunikacyjnego
 - bliskość granicy Polsko-Niemieckiej
- niski stopień zanieczyszczenia lokalnego środowiska naturalnego (powietrza, wód i gleb)
- wysoka dostępność i jakość infrastruktury technicznej
- gminne jednostki kultury (Gminne Centrum Kultury, wiejskie ośrodki kultury, świetlice wiejskie, Gminna Biblioteka Publiczna z filiami)
- wysoka aktywność mieszkańców w zakresie kultury
- wysoka jakość władz i administracji samorządowej gminy
- strumienie finansowania ze źródeł pomocowych trafiające obecnie do samorządu gminy
- programy edukacyjne, promocyjne, restrukturyzacyjne, prewencyjne i modernizacyjne realizowane na terenie gminy przez powiat, organy administracji wojewódzkiej i państwowej

atuty bezpośrednio związane z ochroną zabytków:

- walory turystyczno-rekreacyjne:
 - Sanktuarium Maryjne Grodowiec
 - rezerwat przyrody „Uroczysko Obiszów”
 - Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Grodowiec”
 - „Wzgórza Dalkowskie”
 - infrastruktura rekreacyjna (sala sportowa, korty, boiska, siłownia, sala fitness)
- potencjał turystyczno-rekreacyjny:
 - ścieżki przyrodnicze
 - szlak rowerowy
 - pomniki przyrody
 - elementy infrastruktury turystycznej
 - obiekty zabytkowe – sakralne i pałacowe/dworskie
 - stanowiska archeologiczne – grodziska Bienków, Obiszów i Grodziszcze
 - założenia parkowe

Jako **problemy i destymulanty** gminy, mające wpływ na jej dziedzictwo kulturowe można wskazać:

- bezrobocie
- niska atrakcyjność inwestycyjna gminy
- małe zasoby lokalnego kapitału inwestycyjnego
- zły stan materialny wielu gospodarstw domowych
- braki w infrastrukturze technicznej (drogowej, kanalizacyjnej, melioracyjnej)
- szkody górnicze i zanieczyszczenia środowiska związane z działalnością górniczą
- brak samorządowego programu pozyskiwania inwestycji zewnętrznych
- zbyt małe zaangażowanie instytucji regionalnych i ponadregionalnych w działania na rzecz rozwoju gminy

problemy i destymulanty bezpośrednio związane z ochroną zabytków:

- niesatysfakcjonujący system gospodarczej i turystyczno-rekreacyjnej promocji gminy
- problemy rozwoju funkcji turystycznych
 - brak zdefiniowania określonego produktu turystycznego gminy
 - zły stan większości obiektów zabytkowych
 - niski poziom estetyki wielu obiektów mieszkalnych, gospodarskich i gospodarczych
- postrzeganie regionu przez turystów krajowych i zagranicznych jako obszaru o niskiej atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej

Jako **szanse** gminy, mające wpływ na jej dziedzictwo kulturowe można wskazać:

- wysoką aktywność i doświadczenie władz i administracji samorządowej w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych
- przyjęcie i wdrożenie strategii rozwoju gminy
- wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gminy
- integracja Polski z Unią Europejską – otwarcie rynków zbytu, swobodny przepływ ludzi, kapitału i usług
- przynależność do Związku Gmin Zagłębia Miedziowego oraz udział w jego ponadlokalnych przedsięwzięciach

szanse bezpośrednio związane z ochroną zabytków:

- rozwój ruchu turystycznego
 - rosnący zagraniczny i krajowy popyt na usługi ekoturystyczne, agroturystyczne, kulturę wiejską, niekonwencjonalne usługi turystyczne i paraturystyczne oraz usługi rekreacji weekendowej
 - stały wzrost popularności rekreacji rowerowej i konnej
 - wzrost zainteresowania osób poszukujących miejsc na wypoczynek tymi miejscowościami, które posiadają bogatą infrastrukturę rekreacyjną i sportową

Jako **zagrożenia** gminy, mające wpływ na jej dziedzictwo kulturowe można wskazać:

- wzrost poziomu bezrobocia
- brak kompleksowego, konsekwentnie realizowanego programu rozwoju gminy w zakresie lokalnej polityki gospodarczej

- rozwój zjawisk patologii społecznych
- brak identyfikacji mieszkańców z gminą i regionem

zagrożenia bezpośrednio związane z ochroną zabytków:

- degradacja środowiska naturalnego w wyniku nieprawidłowego rozwoju funkcji turystycznych
- brak programu rozwoju gminy w zakresie promocji gospodarczej i turystycznej
- zanikanie świadomości i wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy i regionu

VIII. Ochrona zabytków w gminie Grębocice

1. Rejestr zabytków

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia legnickiej Delegatury WUOZ.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz.U. z dnia 30.czerwca 2004 r.) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Rejestr zabytków z terenu gminy Grębocice na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy:

1.1. Rejestr zabytków nieruchomych

Obejmuje on 46 obiektów (w tym 1 nieistniejący – spichlerz w folwarku w Krzydłowicach):

1. Czerńczyce – park krajobrazowy, Nr rej.: 582/L z dnia 10-12-1980 r.; własność: ANRSP
2. Duża Wólka – folwark-pałac, Nr rej.: 160/310/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: Nadleśnictwo
3. Duża Wólka – park krajobrazowy, Nr rej.: 160/310/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: Nadleśnictwo
4. Grębocice – kościół parafialny p.w. Św.Marcina, Nr rej.: 122/303/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: wyznaniowa
5. Grębocice – kaplica cmantarna, Nr rej.: 683/375/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: wyznaniowa
6. Grębocice – cmantarz przykościelny, Nr rej.: 766/L z dnia 28-12-1987 r.; własność: wyznaniowa
7. Grębocice – folwark-pałac, Nr rej.: 121/302/L z dnia 23-07-1958 r.; własność: ANRSP
8. Grębocice – folwark-spichlerz, Nr rej.: 684/376/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: ANRSP
9. Grębocice – folwark-oficyna, Nr rej.: 685/377/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: ANRSP
10. Grębocice – park krajobrazowy, Nr rej.: 576/L z dnia 11-08-1980 r.; własność: ANRSP
11. Grębocice – dom mieszkalny ul. Długa 11, Nr rej.: 678/370/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: prywatna

12. Grębocice – dom mieszkalny ul. Długa 29, Nr rej.: 679/371/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: prywatna
13. Grębocice – dom mieszkalny ul. Długa 38, Nr rej.: 680/372/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: prywatna
14. Grębocice – dom mieszkalny ul. Głogowska 12, Nr rej.: 682/374/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: prywatna
15. Grodowiec – kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela, Nr rej.: 182/332/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: wyznaniowa
16. Grodowiec – kaplica p.w. Góry Oliwnej, Nr rej.: 2095/438/L z dnia 05-05-1971 r.; własność: wyznaniowa
17. Grodowiec – schody prowadzące do kościoła, Nr rej.: 2096/438/L z dnia 04-05-1971 r.; własność: wyznaniowa
18. Grodowiec – plebania, Nr rej.: 2097/439/L z dnia 05-05-1971 r.; własność: wyznaniowa
19. Grodziszczce, obręb Krzydłowice – pałac myśliwski, Nr rej.: 574/L z dnia 08-07-1980 r.; własność: gmina Grębocice
20. Grodziszczce, obręb Krzydłowice – park dworski, Nr rej.: 574/L z dnia 08-07-1980 r.; własność: gmina Grębocice
21. Krzydłowice – kościół filialny p.w. Św. Marii Magdaleny, Nr rej.: 2089/433/L z dnia 05-05-1971 r.; własność: wyznaniowa
22. Krzydłowice – cmentarz przykościelny, Nr rej.: 591/L z dnia 05-07-1988 r.; własność: wyznaniowa
23. Krzydłowice – folwark-pałac, Nr rej.: 173/223/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: ANRSP
24. Krzydłowice – folwark-spichlerz, Nr rej.: 382/344/L z dnia 02-04-1963 r.; własność: ANRSP
25. Krzydłowice – park dworski, Nr rej.: 577/L z dnia 11-06-1980 r.; własność: ANRSP
26. Kwielice – kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła, Nr rej.: 175/325/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: wyznaniowa
27. Kwielice – plebania, Nr rej.: 176/326/L z dnia 15-03-1961 r.; własność: wyznaniowa
28. Kwielice – kostnica na cmentarzu przykościelnym, Nr rej.: 697/389/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: wyznaniowa
29. Kwielice – cmentarz przykościelny, Nr rej.: 767/L z dnia 26-12-1987 r.; własność: wyznaniowa
30. Obiszów – folwark-pałac, Nr rej.: 712/L z dnia 06-06-1986 r.; własność: prywatna
31. Obiszów – park pałacowy, Nr rej.: 579/L z dnia 12-06-1980 r.; własność: prywatna
32. Retków – park dworski, Nr rej.: 571/L z dnia 11-06-1980 r.; własność: prywatna
33. Rzeczyca – kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi, Nr rej.: 383/345/L z dnia 02-04-1963 r.; własność: wyznaniowa
34. Rzeczyca – cmentarz przykościelny, Nr rej.: 768/L z dnia 28-12-1987 r.; własność: wyznaniowa
35. Rzeczyca – park dworski, Nr rej.: 561/L z dnia 05-06-1980 r.; własność: ANRSP
36. Stara Rzeka – folwark-dom mieszkalny-czworak, Nr rej.: 2099/441/L z dnia 05-05-1971 r.; własność: ANRSP

37. Stara Rzeka – folwark-dom mieszkalny-dwojak, Nr rej.: 2099/441/L z dnia 05-05-1971 r.; własność: ANRSP
38. Stara Rzeka – folwark-dom mieszkalny, Nr rej.: 2099/441/L z dnia 05-05-1971 r.; własność: ANRSP
39. Stara Rzeka – park dworski, Nr rej.: 181/331/L z dnia 15-03-1963 r.; własność: ANRSP
40. Szymocin – kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, Nr rej.: 573/L z dnia 11-06-1980 r.; własność: wyznaniowa
41. Świnino, obręb Duża Wólka – folwark-pałac, Nr rej.: 402/354/L z dnia 02-04-1963 r.; własność ANRSP
42. Świnino, obręb Duża Wólka – folwark-dom folwarczny, Nr rej.: 402/354/L z dnia 02-04-1963 r.; własność ANRSP
43. Świnino, obręb Duża Wólka – folwark-spichlerz, Nr rej.: 402/354/L z dnia 02-04-1963 r.; własność ANRSP
44. Świnino, obręb Duża Wólka – park, Nr rej.: 1058/L z dnia 07-06-1996 r.; własność ANRSP
45. Trzęsów – cmentarz przykościelny, Nr rej.: 711/403/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: prywatna, wyznaniowa
46. Trzęsów – kaplica nagrobna Lasowskich – obecnie kościół filialny p.w. Św. Józefa, Nr rej.: 711/403/L z dnia 18-12-1963 r.; własność: wyznaniowa
47. Trzęsów – park dworski, Nr rej.: 575/L z dnia 11-06-1980 r.; własność: prywatna

Wśród zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków znajdują się:

- kościoły - 7 obiektów
- kaplice - 3 obiekty
- cmentarze - 4 obiekty
- plebanie - 2 obiekty
- kostnica - 1 obiekt
- schody prowadzące do kościoła - 1 obiekt
- pałace i dwory - 6 obiektów
- oficyny dworskie - 5 obiektów
- spichlerze - 3 obiekty
- parki - 11 obiektów
- domy mieszkalne - 4 obiekty

Właścicielami zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków są:

- związki wyznaniowe – 17 obiektów
- Agencja Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa – 16 obiektów
- osoby prywatne – 9 obiektów
- Nadleśnictwo – 2 obiekty
- gmina Grębocice – 2 obiekty

1.2. Rejestr zabytków ruchomych obejmuje 8 obiektów:

1. Grębocice – wyposażenie i wystrój wnętrza kościoła parafialnego p.w. Św. Marcina , Nr rej.: 1069/40 z dnia 14-12-1971 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Grębocicach
2. Grodowiec – wyposażenie i wystrój wnętrza kościoła parafialnego p.w. Św. Jana Chrzciciela, Nr rej.: 1070/54 z dnia 04-01-1972 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Grodowcu
3. Krzydłowice - wyposażenie wnętrza kościoła filialnego p.w. Św. Marii Magdaleny, Nr rej.: 426/B/03/1-11 z dnia 22-09-2003 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Gwizdanowie
4. Kwielice – wyposażenie i wystrój architektoniczny wnętrza kościoła parafialnego p.w. Św. Michała Archanioła, Nr rej.: 1066/5/B/70 z dnia 26-10-1970 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Kwielicach
5. Rzeczyca – zabytkowy mechanizm zegara wieżowego znajdujący się w kościele p.w. Św. Jadwigi, Nr rej.: 15/B/00 z dnia 27-03-2000 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Rzeczycy
6. Rzeczyca – zabytkowe elementy wyposażenia kościoła p.w. Św. Jadwigi, Nr rej.: 14/B/00/1-5 z dnia 27-03-2000 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Rzeczycy
7. Rzeczyca – wyposażenie i wystrój architektoniczny wnętrza kościoła parafialnego p.w. Św. Jadwigi, Nr rej.: 1067/18/B/70 z dnia 02-11-1970 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Rzeczycy
8. Szymocin - wyposażenie i wystrój wnętrza kościoła filialnego p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, Nr rej.: 1068/20/B/70 z dnia 02-11-1970 r.; własność: Parafia Rzymskokatolicka w Grębocicach

1.3 Rejestr zabytków archeologicznych

Obejmuje 17 stanowisk (w tym 2 nieistniejące: grodzisko Obiszów, stan. 3 oraz grodzisko Grodowiec/Wysoka Cerekiew stan. 1):

1. Bieńków, obręb Duża Wólka – stan. 1 70-20/8 grodzisko, Nr rej.: 209/85 KZA-1-V-131/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
2. Bieńków, obręb Duża Wólka – stan. 2 70-20/9 osada, Nr rej.: 213/85 KZA-1-V-135/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
3. Bieńków, obręb Duża Wólka – stan. 3 70-20/10 osada, Nr rej.: 204/85 KZA-1-V-119/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: prywatna
4. Bucze – stan. 1 69-21/9 cmentarzysko ciałopalne osadniczy, Nr rej.: 177/85 KZA-1-V-68/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: gmina Grębocice/właściciel prywatny
5. Grodowiec – stan. 1 70-20/13 grodzisko, Nr rej.: 188/85 KZA-1-V-104/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
6. Obiszów – stan. 2 70-20/5 grodzisko, Nr rej.: 192/85 KZA-1-V-108/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
7. Obiszów – stan. 3 70-20/1 grodzisko, Nr rej.: 185/85 KZA-1-V-101/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
8. Obiszów – stan. 4 70-20/4 osada, Nr rej.: 215/85 KZA-1-V-153/68 z dnia 01-12-1968 r.; prywatna

9. Obiszów – stan. 5 69-20/1 obozowisko, Nr rej.: 223/85 KZA-1-V-168/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: ANRSP
10. Obiszów – stan. 6 70-20/2 grodzisko, Nr rej.: 207/85 KZA-1-V-129/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
11. Obiszów – stan. 7 70-20/3 osada i cmentarzysko szkieletowe, Nr rej.: 186/85 KZA-1-V-102/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: prywatna i wyznaniowa – użytkownik wieczysty
12. Szymocin – stan. 1 69-21/23 cmentarzysko ciałopalne, Nr rej.: 178/85 KZA-1-V-69/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: prywatna
13. Świnino, obręb Duża Wólka – stan. 4 70-20/7 cmentarzysko szkieletowe, Nr rej.: 237/85 KZA-1-V-193/68 z dnia 10-11-1969 r.; własność: ANRSP
14. Trzęsów – stan. 1 69-22/30 cmentarzysko ciałopalne, Nr rej.: 212/85 KZA-1-V-134/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: Nadleśnictwo
15. Trzęsów – stan. 2 69-22/27 osada, Nr rej.: 205/85 KZA-1-V-127/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: prywatna, gmina Grębocice, ANRSP
16. Trzęsów – stan. 3 69-21/204 cmentarzysko ciałopalne, Nr rej.: 183/85 KZA-1-V-99/68 z dnia 01-12-1968 r.; własność: prywatna
17. Wilczyn, obręb Duża Wólka – stan. 5 70-20/6 osada, Nr rej.: 239/85 196/Arch z dnia 01-12-1968 r.; własność: ANRSP, prywatna - dzierżawa wieczysta

Wśród zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków znajdują się:

- grodziska - 5
- cmentarzyska - 5
- osady - 5
- obozowiako – 1
- kompleks cmentarzysko i osada – 1

Właścicielami zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków są:

- osoby prywatne – 6 obiektów
- Nadleśnictwo – 4 obiekty
- Agencja Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa – 2 obiekty
- współwłasność – 5 obiektów

2. Gminna Ewidencja Zabytków

Zgodnie z art. 21. *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* "ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy".

Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomych spoczywa na wójcie gminy (art. 22 pkt 4 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*).

Gmina Grębocice posiada ewidencję, która zgodnie z wymogami ma formę zbioru kart adresowych zawartych w komputerowej bazie danych Gminnej Ewidencji Zabytków znajdującej się w siedzibie Urzędu Gminy Grębocice.

W Gminnej Ewidencji Zabytków umieszczone zostały zabytki nieruchome z terenu gminy, objęte równocześnie wojewódzką ewidencją zabytków prowadzoną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym. Na bieżąco powinno się uzupełniać i weryfikować jej zawartość. Jej zmiany nie powodują unieważnienia ustaleń zawartych w *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Grębocice*, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz *Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2007-2011*.

Zabytki archeologiczne zaznaczone zostały na mapach 1:10 000 w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice*.

2.1. Gminna Ewidencja Zabytków – zabytki nieruchome

Z terenu gminy Grębocice ewidencją objęto **237** obiektów (patrz: Gminna Ewidencja Zabytków – baza danych w Urzędzie Gminy Grębocice). Znalazały się wśród nich obiekty wpisane do rejestru zabytków, oraz obiekty z ewidencji zabytków nieruchomych Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy. Najliczniejszą grupę stanowią domy mieszkalne, domy mieszkalno-gospodarcze oraz zabudowania folwarczne – oficyny, stodoły, spichlerze. Szczegółowe dane dotyczące zabytków nieruchomych umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków przedstawiono w Załączniku 1.

2.2. Gminna Ewidencja Zabytków – zabytki archeologiczne

Wykaz zabytków archeologicznych w gminie Grębocice sporządzony został w oparciu o materiały archiwalne zawarte w dokumentacji Archeologicznego Zdjęcia Polski (tzn. ogólnokrajowej akcji mającej na celu weryfikację istniejących oraz poszukiwanie nowych stanowisk archeologicznych). W chwili obecnej z terenu gminy Grębocice jest znanych **661** obiektów, przeważająca większość z nich (599) posiada dokładnie określoną lokalizację, dalsze 62 to stanowiska, które można zlokalizować w obrębie administracyjnym danej miejscowości.

Zewidencjonowane obiekty można generalnie podzielić na dwa typy: płaskie – głównie pozostałości osad, cmentarzyska, znaleziska luźne oraz stanowiska posiadające tzw. własną formę krajobrazową – grodziska.

Najstarsze ślady obecności ludzi na tym terenie to pojedyncze znaleziska z okresu mezolitu. Liczniej występują stanowiska datowane na neolit (tzw. młodsza epoka kamienia – 5000/4500–1800 l p.n.e.) oraz relikty osadnictwa kultury łużyckiej (ok. 1300 – 400 l p.n.e.), kultury przeworskiej (II wiek p.n.e. – IV wiek n.e.) i z okresu średniowiecza (wczesne średniowiecze VI – początek XIII wieku, późne średniowiecze XIII-XV wiek).

Na terenie gminy Grębocice zlokalizowano 4 stanowiska o własnej formie krajobrazowej – są to grodziska zlokalizowane w Obiszowie, stan. 2, 3 i 6, Bieńkowie (obręb Duża Wólka), stan. 1 oraz Krzydłowicach, stan. 22. Szczegółowe dane dotyczące zabytków archeologicznych umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków przedstawiono w Załączniku 2.

2.3. Gminna Ewidencja Zabytków – analiza zasobów

Na podstawie analizy danych zgromadzonych Gminnej Ewidencji Zabytków można wyszczególnić:

- **Obiekty zabytkowe, których właścicielem jest gmina Grębocice:**

- 1) Bucze – teren pocmentarny
- 2) Duża Wólka – kaplica nagrobna na terenie pocmentarnym
- 3) Duża Wólka teren pocmentarny
- 4) Grębocice – dom mieszkalny ul. Kościelna 34 (obecnie przedszkole)
- 5) Grodziszczce – pałac myśliwski
- 6) Grodziszczce – park dworski
- 7) Kwielice – figura Św. Nepomucena na mostku
- 8) Retków – teren pocmentarny
- 9) Świnino (obręb Wilczyn) – teren pocmentarny

• **Obiekty zabytkowe, których właścicielem jest ANR - mogące się znaleźć w ofercie inwestycyjnej gminy:**

- 1) Czerńczyce – założenie pałacowo-parkowe
- 2) Grębocice – założenie pałacowo-parkowe
- 3) Rzeczyca – park dworski
- 4) Stara Rzeka – park dworski
- 5) Świnino – założenie pałacowo-parkowe
- 6) Szymocin – założenie pałacowo-parkowe

• **Obiekty zabytkowe wskazane do wykreślenia z rejestru zabytków:**

Postępowanie w sprawie skreślenia zabytku z rejestru zabytków wszczyna z urzędu Wojewódzkiego Konserwator Zabytków bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (*Art. 13.5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz.U.03.162.1568 z dnia 13 września 2003 r.*).

- 1) Obiszów – grodzisko, stan. 3 (w tym miejscu nie ma grodziska!), własność Nadleśnictwo
- 2) Grodowiec – grodzisko, stan. 1 (w tym miejscu nie ma grodziska!), własność Nadleśnictwo
- 3) Krzydłowice – spichlerz (został rozebrany), własność ANRSP

• **Obiekty zabytkowe wskazane do wpisania do rejestru zabytków:**

Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (*Art. 9.1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz.U.03.162.1568 z dnia 13 września 2003 r.*).

- 1) Czerńczyce – pałac, własność ANRSP
- 2) Bucze – teren pocmentarny, własność gmina Grębocice
- 3) Świnino (obręb Wilczyn) – teren pocmentarny, własność gmina Grębocice
- 4) Duża Wólka – teren pocmentarny, własność gmina Grębocice
- 5) Duża Wólka – kaplica na terenie pocmentarnym, własność gmina Grębocice
- 6) Retków – teren pocmentarny, własność gmina Grębocice

3. Ochrona krajobrazu kulturowego gminy przyjęta w dokumentach prawa miejscowego

3.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice

W opracowanym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice* z 2006 r. stanowiącym podstawę przygotowywanego *Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice* uwzględnione zostały zagadnienia i wytyczne konserwatorskie dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. Na obszarze gminy Grębocice znajdują się obszary, które z uwagi na wartościowy kulturowo charakter istniejącego zagospodarowania, objęto ochroną konserwatorską w formie następujących stref ochrony konserwatorskiej:

- strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- strefą „B” ochrony konserwatorskiej;
- strefą „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego;
- strefą „W” archeologicznej ochrony konserwatorskiej;
- strefą „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej.

Ponadto wskazano do objęcia ochroną konserwatorską punkty widokowe oraz uwzględnione zostały zapisy dotyczące ochrony stanowisk archeologicznych.

Wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej uzgodnione zostały w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice* przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy.

Obiekty objęte ochroną konserwatorską w formie stref ochrony konserwatorskiej zaznaczone zostały na mapach 1:10 000 w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice*.

W opracowanym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice* w odniesieniu do obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz objętych ochroną konserwatorską w formie stref ochrony konserwatorskiej wyznaczone zostały zasady ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

- **Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej**

Strefa obejmuje obszary, na których elementy dawnego układu przestrzennego, a przede wszystkim rozplanowanie i zabudowa zachowały się w stanie nienaruszonym lub zostały one jedynie nieznacznie zniekształcone. Są to obszary uznane za szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne i kulturowe. Działania konserwatorskie w strefie „A” zmierzają do zachowania, ucytelnienia historycznego układu przestrzennego i konserwacji jego elementów takich jak: rozplanowanie ciągów komunikacyjnych, nawierzchnia, historyczna linia zabudowy, kompozycja wnętrza urbanistycznych, układy zieleni zabytkowej, cieków czy zbiorników wodnych. Dąży się do zachowania sposobu użytkowania gruntów. W strefie tej zakłada się

pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Do objęcia strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej kwalifikują się obszary występowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej objęto fragmenty następujących miejscowości:

1. Czerńczyce – park krajobrazowy
2. Duża Wólka – pałac
3. Duża Wólka – park krajobrazowy
4. Grębocice – kościół parafialny
5. Grębocice – kaplica cmentarna
6. Grębocice – cmentarz przykościelny
7. Grębocice – pałac
8. Grębocice – folwark-spichlerz
9. Grębocice – folwark-oficyna
10. Grębocice – park krajobrazowy
11. Grębocice – dom mieszkalny ul. Długa 11
12. Grębocice – dom mieszkalny ul. Długa 29
13. Grębocice – dom mieszkalny ul. Długa 38
14. Grębocice – dom mieszkalny ul. Głogowska 12
15. Grodowiec – kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela
16. Grodowiec – kaplica p.w. Góry Oliwnej
17. Grodowiec – schody prowadzące do kościoła
18. Grodowiec – plebania
19. Grodziszczce, obręb Krzydłowice – ruiny pałacu myśliwskiego
20. Grodziszczce, obręb Krzydłowice – park dworski
21. Krzydłowice – kościół filialny p.w. Św. Marii Magdaleny
22. Krzydłowice – cmentarz przykościelny
23. Krzydłowice – ruiny pałacu
24. Krzydłowice – park dworski
25. Kwielice – kościół parafialny
26. Kwielice – plebania
27. Kwielice – kostnica na cmentarzu przykościelnym
28. Kwielice – cmentarz przykościelny
29. Obiszów – pałac
30. Obiszów – park pałacowy
31. Retków – park dworski
32. Rzeczyca – kościół parafialny
33. Rzeczyca – cmentarz przykościelny
34. Rzeczyca – park dworski
35. Stara Rzeka – folwark-dom mieszkalny-czworak
36. Stara Rzeka – folwark-dom mieszkalny-dwojak
37. Stara Rzeka – folwark-dom mieszkalny
38. Stara Rzeka – park dworski
39. Szymocin – kościół filialny
40. Świnino, obręb Duża Wólka – pałac
41. Świnino, obręb Duża Wólka – folwark-dom folwarczny
42. Świnino, obręb Duża Wólka – folwark-spichlerz

43. Świnino, obręb Duża Wólka – park
44. Trzęsów – kaplica nagrobna Lasowskich – obecnie kościół filialny
45. Trzęsów – cmentarz przykościelny
46. Trzęsów – park dworski

Działania związane z ochroną zabytków w zasięgu strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej:

- 1) należy zachować historyczny układ przestrzenny, tzn.: rozplanowanie historycznych dróg, przebieg historycznych linii zabudowy i historycznych kompozycji zieleni,
- 2) należy poddać konserwacji lub rewaloryzacji istniejące elementy historycznego układu przestrzennego o walorach zabytkowych, w tym nawierzchnie dróg i placów, ogrodzenia, balustrady, mostki, obiekty małej architektury,
- 3) należy eliminować obiekty i ich elementy, które zniekształcają założenie historyczne, m.in. komórki i garaże, a także usuwać inne szpecące obiekty,
- 4) przy projektowaniu i realizacji nowej zabudowy zaleca się stosować - w formie zewnętrznej - rozwiązania imitujące zabytkowe budynki usytuowane w pobliżu; dotyczy to w szczególności wysokości budynków; lokalizacja tych budynków powinna być realizowana zgodnie z historycznymi zasadami, właściwymi dla danego układu przestrzennego,
- 5) zaleca się, by dachy nowych budynków były symetryczne, o stromiźnie i kształcie - jednakowych w granicach nieruchomości - nawiązujących do dachów zabytkowych obiektów w sąsiedztwie; dopuszcza się pokrycie rzutu każdego z budynków w inny sposób, maksymalnie do 20% jego powierzchni, jeżeli nie będzie to kolidowało z charakterem historycznego otoczenia,
- 6) zaleca się, by stosowane na zewnątrz budynków materiały i ich kolory nawiązywały do historycznych rozwiązań; dotyczy to także ogrodzeń, elementów małej architektury, nawierzchni ulic, chodników, placów itp.,
- 7) należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszystkie zmiany zagospodarowania i sposobu użytkowania, remonty, roboty ziemne o charakterze budowlanym, oraz dokonywanie nowych podziałów geodezyjnych.

- **Strefa „B” ochrony konserwatorskiej**

Obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Działania konserwatorskie zmierzają do zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, przede wszystkim układu dróg, podziału działek, układu komponowanej zieleni. W strefie tej należy prowadzić działalność inwestycyjną uwzględniając istniejące już związki przestrzenne i planistyczne.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej obejmuje następujące obiekty:

1. Bucze – teren pocmentarny
2. Duża Wólka – teren pocmentarny z kaplicą nagrobną
3. Retków – teren pocmentarny
4. Świnino obręb Wilczyn – teren pocmentarny

Działania związane z ochroną zabytków w zasięgu strefy „B” ochrony konserwatorskiej:

- 1) należy zachować zasadnicze elementy historycznego rozplanowania – układ dróg i komponowanej zieleni
- 2) w odniesieniu do miejsc pocmentarnych:
 - a) cmentarze nie użytkowane należy zachować jako tereny zielone; zaleca się zaznaczać ich granice poprzez ogrodzenie ich w trwały sposób; funkcję ogrodzenia pełnić może zarówno twór sztuczny (mur, estetyczne ogrodzenie metalowe), jak i naturalny (np. żywopłot),
 - b) zaleca się zachować i konserwować zachowane elementy historycznych układów przestrzennych oraz poszczególne elementy tych układów tj. historyczne ogrodzenia, bramy, obiekty sztuki sepulkralnej, zieleń,
 - c) poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać konserwacji, zachowane nagrobki zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób,
- 3) Szczegółowe sposoby ochrony powinny być przesądzone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

- **Strefa „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego.**

Strefa obejmuje obszary harmonijnego współistnienia krajobrazu przyrodniczego z historyczną zabudową lub obszary o wyglądzie ukształtowanym w wyniku wielowiekowej działalności człowieka. Działania konserwatorskie w strefie „K” obejmują restaurację zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ochronę krajobrazu naturalnego przestrzennie związanego z historycznym założeniem, ochronę form i sposobu użytkowania terenów takich jak: układ dróg, miedz, zadrzewień, alei, szpalerów, grobli, przebiegu cieków wodnych, z zaleceniem utrzymania wykształconego sposobu parcelacji gruntów i formy użytkowania.

Do objęcia strefę „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego kwalifikują się, leżące poza zasięgiem obszarów przewidzianych do objęcia strefami „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, obszary położone w następujących miejscowościach:

- 1) Bucze
- 2) Grębocice
- 3) Grodowiec
- 4) Grodziszczce
- 5) Krzydłowice
- 6) Kwielice
- 7) Obiszów
- 8) Retków
- 9) Rzeczyca
- 10) Szymocin

Działania związane z ochroną zabytków w zasięgu strefy „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego:

- 1) skala - w tym wysokość - nowej zabudowy nie może być konkurencyjna w stosunku do historycznej zabudowy w danej miejscowości,
- 2) zaleca się, by forma nowej zabudowy nawiązywała do lokalnej tradycji.

- **Strefa ścisłej ochrony archeologicznej „W”**

Obejmuje stanowiska archeologiczne wyeksponowane w terenie. Obiekt, dla którego wyznaczono strefę, wykluczony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć jego specyficzną formę. Przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym (odtworzenie pierwotnego kształtu), czy inne prace rekultywacyjne lub adaptacyjne podejmowane na obszarze stanowiska objętego ww. strefą powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich ścisłym nadzorem. Zasięgi strefy „W” pokrywają się z granicami stanowisk archeologicznych, w których zidentyfikowano relikty grodzisk.

Strefy "W" wyznaczono dla następujących stanowisk:

- 1) Bieńków, obręb Duża Wólka, stan. 1 – grodzisko wczesnośredniowieczne
- 2) Krzydłowice, stan. 22 – grodzisko wczesnośredniowieczne
- 3) Obiszów, stan. 1 – grodzisko wczesnośredniowieczne
- 4) Obiszów, stan. 2 – grodzisko wczesnośredniowieczne
- 5) Obiszów, stan. 5 – grodzisko wczesnośredniowieczne

Działania związane z ochroną zabytków w zasięgu strefy „W” ścisłej ochrony archeologicznej:

- 1) zakazuje się działalności budowlanej oraz innej inwestycyjnej niezwiązanej bezpośrednio z konserwacją lub rewaloryzacją obszaru objętego tą strefą,
- 2) dopuszcza się prowadzenie prac porządkowych,
- 3) zaleca się konserwację zachowanych fragmentów zabytkowych celem ich ekspozycji w terenie lub zabezpieczenia przed zniszczeniami,
- 4) zaleca się przystosować obszar do pełnienia funkcji muzealnych, kulturowych, rekreacyjnych lub innych,
- 5) wszelkie prace budowlane należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków i prowadzić na warunkach określonych przez ten organ.

- **Strefa „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej**

Strefa obejmuje tereny położone w następujących wsiach o średniowiecznej metryce:

- 1) Bucze

- 2) Czerńczyce
- 3) Duża Wólka
- 4) Grębocice
- 5) Grodowiec
- 6) Grodziszczce
- 7) Kwielice
- 8) Obiszów
- 9) Ogorzelec
- 10) Proszówek
- 11) Proszyce
- 12) Retków
- 13) Rzeczyca
- 14) Szymocin
- 15) Trzęsów
- 16) Wilczyn
- 17) Żabice

Działania związane z ochroną zabytków w zasięgu strefy „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej:

- 1) wszelkie prace ziemne o charakterze budowlanym powinny być prowadzone za zgodą Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy, i na warunkach określonych przez ten organ.

W tekście *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grębocice* w wyznaczone zostały zasady ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego także odniesieniu do obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

- **Obiekty wpisane do rejestru zabytków**

Objęte są ochroną na mocy odpowiednich przepisów, w tym ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. nr 162 poz. 1568, z późn. zm.). Zaleca się dążyć do pełnej rewaloryzacji obiektów wpisanych do rejestru zabytków, obejmując ochroną także ich otoczenie. Wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Obiekty ujęte w ewidencji zabytków**

Ewidencja zabytków obejmuje różne obiekty nieruchome powstałe przed 1945 r., w których późniejsza działalność nie zatarła cech świadczących o ich historycznym rodowodzie, stanowiące charakterystyczne przykłady działalności budowlanej dawnych epok lub posiadające znaczące w skali lokalnej walory artystyczno-architektoniczne; wśród tego typu obiektów są także stanowiska archeologiczne.

- 1) W odniesieniu do budynków:

- a) należy zachować ich historyczną formę (bryłę, kształt i geometrię) oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane,
 - b) realizowana w bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów nowa zabudowa nie powinna naruszać ich zabytkowych walorów,
 - c) zaleca się chronić, a w przypadku zniszczenia odtwarzać historyczny detal architektoniczny,
 - d) zaleca się zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodne z historycznym wizerunkiem budynku; zaleca się utrzymać lub odtwarzać w historycznym kształcie oryginalną stolarkę okien i drzwi,
 - e) w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, zaleca się je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku,
 - f) zaleca się chronić zachowany układ i wystrój wewnątrz oraz dążyć do jego odtworzenia w tych przypadkach, gdy uległ niekorzystnym zmianom,
 - g) zaleca się stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych; zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”,
 - h) elementy elewacyjne instalacji technicznych należy montować z uwzględnieniem wartości zabytkowych obiektów.
- 2) Wszelkie prace budowlane, a także zmiany funkcji obiektów należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.
 - 3) Na obszarze stanowisk archeologicznych podjęcie prac ziemnych o charakterze budowlanym, wymaga uzyskania pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 - 4) W odniesieniu do obiektów umieszczonych w ewidencji zabytków, które znajdują się w strefach ochrony konserwatorskiej, dodatkowo obowiązują ustalenia określone dla tych stref.
 - 5) W odniesieniu do prac rozbiórkowych prowadzonych przy zabytkach należy uzyskać uzgodnienie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 - 6) W odniesieniu do historycznych cmentarzy i miejsc pocmentarnych:
 - a) jeżeli są one nadal użytkowane, można zachować ich dotychczasową funkcję,
 - b) cmentarze nie użytkowane należy zachować jako tereny zielone; zaleca się zaznaczać ich granice poprzez ogrodzenie ich w trwały sposób; funkcję ogrodzenia pełnić może zarówno twór sztuczny (mur, estetyczne ogrodzenie metalowe), jak i naturalny (np. żywopłot),
 - c) zaleca się zachować i konserwować zachowane elementy historycznych układów przestrzennych oraz poszczególne elementy tych układów tj. historyczne ogrodzenia, bramy, obiekty sztuki sepulkralnej, zieleń,
 - d) poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać konserwacji, zachowane nagrobki zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób,
 - 7) Szczegółowe sposoby ochrony powinny być przesądzone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

3.2. Plan urządzeniowo-rolny gminy Grębocice i Projekt granicy rolno-leśnej gminy Grębocice

W sporządzonym w 2007 roku *Planie urządzeniowo-rolnym gminy Grębocice* i załączonym do niego *Projekcie granicy rolno-leśnej gminy Grębocice* pod zalesienia przewidziano 1147,47 ha gruntów. W przygotowanej dokumentacji zalesienia gruntów uwzględnione zostały zagadnienia ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych. W obrębie gruntów przewidzianych do zalesień znalazło się 90 stanowisk archeologicznych. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy wydał szczegółową opinię nt. planowanych zalesień w obrębie stanowisk archeologicznych i wskazał na przeprowadzenie następujących działań poprzedzających zalesienie:

- Przeprowadzenie inspekcji konserwatorskiej terenu stanowisk archeologicznych
 - Przeprowadzenie wyprzedzających ratowniczych badań archeologicznych na terenie stanowisk archeologicznych lub przesunięcie granicy zalesień poza obszar stanowisk archeologicznych
 - Wyłączenie spod zalesień terenu stanowisk archeologicznych
 - Wyłączenie spod zalesień terenu stanowisk archeologicznych lub przeprowadzenie wyprzedzających ratowniczych badań archeologicznych stanowisk archeologicznych.
-
- **Inspekcja konserwatorska**

Zgodnie z opinią Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy, z 7 – dniowym wyprzedzeniem należy powiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o podjęciu zalesienia w celu przeprowadzenia inspekcji konserwatorskiej dla następujących stanowisk:

1. Bieńków, stan. 2, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/9; osada; wcz.średn.
2. Bieńków, stan. 3, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/10; osada; wcz.średn.
3. Bieńków, stan. 4, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/32; osada, ślad osadn.; pradzieje, wcz.średn.
4. Bieńków, stan. 6, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/34, osada; KŁużycka
5. Bieńków, stan. 7, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/35, osada, ślad osadn.; epoka kamienia, KŁużycka
6. Bieńków, stan. 8, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/36, ślad osadn.; pradzieje, średn.
7. Bieńków, stan. 9, obręb Duża Wólka; obszar 70-20/37; osada; KPrzeworska
8. Duża Wólka, stan. 1; obszar 70-20/29; ślad osadn.; pradzieje, późn.średn.
9. Duża Wólka, stan. 3; obszar 70-20/31; ślad osadn., osada; pradzieje, późn.średn.
10. Duża Wólka, stan. 7; obszar 70-20/28; ślad osadn.; pradzieje, późn.średn.
11. Grodowiec, stan. 1; obszar 70-20/13; osada.; wcz.średn.
12. Grodowiec, stan. 5; obszar 70-20/46; ślad osadn.; pradzieje, późn.średn.
13. Grodowiec, stan. 6; obszar 70-20/47; osada.; późn.średn., Okr.nowoż.
14. Grodowiec, stan. 7; obszar 70-20/48; ślad osadn.; późn.średn.
15. Krzydłowice, stan. 80; obszar 70-21/89; ślad osadn.; późn.średn., Okr.nowoż.

16. Krzydłowice, stan. 81; obszar 70-21/90; ślad osadn.; pradzieje, KŁużycka, późn.średn.
17. Krzydłowice, stan. 92; obszar 70-21/101; ślad osadn.; Epoka kamienia, wcz.średn., późn.średn., Okr.nowoż.
18. Krzydłowice, stan. 93; obszar 70-21/102; ślad osadn.; pradzieje, wcz.średn.
19. Krzydłowice, stan. 98; obszar 70-21/107; ślad osadn., osada; pradzieje, KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn., Okr.nowoż.
20. Kwielice, stan. 13; obszar 69-20/19; osada.; pradzieje
21. Kwielice, stan. 49; obszar 69-20/55; ślad osadn.; pradzieje, późn.średn.
22. Kwielice, stan. 50; obszar 69-20/56; osada.; pradzieje, KPrzeworska
23. Kwielice, stan. 51; obszar 69-20/57; ślad osadn., osada.; Epoka kamienia, KPrzeworska
24. Kwielice, stan. 52; obszar 69-20/58; ślad osadn., osada; KŁużycka, wcz.średn.
25. Kwielice, stan. 53; obszar 69-20/59; osada.; KŁużycka, KPrzeworska
26. Proszówek, stan. 10; obszar 70-21/155; ślad osadn.; pradzieje, wcz.średn.
27. Proszówek, stan. 17; obszar 70-21/162; ślad osadn.; pradzieje, późn.średn.
28. Proszówek, stan. 18; obszar 70-21/163; ślad osadn., osada; pradzieje, wcz.średn., późn.średn., Okr.nowoż.
29. Proszówek, stan. 19; obszar 70-21/164; ślad osadn.; wcz.średn.
30. Proszówek, stan. 21; obszar 70-21/166; ślad osadn.; KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn.
31. Proszówek, stan. 22; obszar 70-21/167; ślad osadn.; późn.średn., Okr.nowoż.
32. Retków, stan. 2; obszar 69-21/63; ślad osadn.; KPrzeworska, wcz.średn.
33. Retków, stan. 9; obszar 70-21/2; ślad osadn.; KPrzeworska
34. Retków, stan. 13; obszar 70-21/1; ślad osadn.; wcz.średn.
35. Rzeczyca, stan. 2; obszar 69-21/136; ślad osadn., Okr.lateński
36. Rzeczyca, stan. 37; obszar 69-21/135; ślad osadn., osada; wcz.średn., późn.średn.
37. Rzeczyca, stan. 38; obszar 69-21/137; ślad osadn.; pradzieje, KŁużycka, KPrzeworska, późn.średn.
38. Rzeczyca, stan. 39; obszar 69-21/138; ślad osadn.; wcz.średn.
39. Rzeczyca, stan. 40; obszar 69-21/139; ślad osadn.; pradzieje
40. Rzeczyca, stan. 44; obszar 69-21/143; ślad osadn.; Epoka kamienia, wcz.średn., późn.średn.
41. Rzeczyca, stan. 46; obszar 69-21/146; ślad osadn., osada; Epoka kamienia, KŁużycka
42. Rzeczyca, stan. 47; obszar 69-21/147; ślad osadn.; KPrzeworska
43. Rzeczyca, stan. 48; obszar 69-21/148; ślad osadn.; pradzieje, KŁużycka
44. Rzeczyca, stan. 65; obszar 70-21/173; obozowisko.; Epoka kamienia
45. Rzeczyca, stan. 69; obszar 70-21/178; ślad osadn.; wcz.średn., późn.średn.
46. Stara Rzeka, stan. 3; obszar 70-20/54; ślad osadn.; pradzieje, późn.średn.
47. Szymocin, stan. 4; obszar 69-21/67; ślad osadn.; OWR KPrzeworska
48. Szymocin, stan. 21; obszar 69-21/60; osada, ślad osadn.; KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn.
49. Szymocin, stan. 24; obszar 69-21/63; obozowisko, ślad osadn.; mezolit, pradzieje, późn.średn.
50. Szymocin, stan. 26; obszar 69-21/65; ślad osadn.; późn.średn.
51. Szymocin, stan. 27; obszar 69-21/66; ślad osadn.; neolit

52. Szymocin, stan. 28; obszar 69-21/68; osada, ślad osadn.; KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn.
53. Szymocin, stan. 62; obszar 70-21/170; ślad osadn.; wcz.średn.
54. Szymocin, stan. 63; obszar 70-21/171; ślad osadn.; wcz.średn.
55. Trzęsów, stan. 8; obszar 69-22/26; ślad osadn.; KPrzeworska, wcz.średn. Okr.nowoż.
56. Trzęsów, stan. 18; obszar 69-21/199; ślad osadn.; Epoka kamienia, KŁużycka, późn.średn.
57. Trzęsów, stan. 13; obszar 69-22/29; ślad osadn.; wcz.średn., KŁużycka
58. Trzęsów, stan. 11; obszar 69-22/25; osada; późn.średn.
59. Trzęsów, stan. 24; obszar 69-21/198; ślad osadn.; KŁużycka
60. Trzęsów, stan. 27; obszar 69-21/202; ślad osadn.; pradzieje, KŁużycka, późn.średn.
61. Trzęsów, stan. 28; obszar 69-21/203; ślad osadn.; późn.średn.
62. Trzęsów, stan. 30; obszar 70-21/199; osada; ślad osadn.; pradzieje, wcz.średn., późn.średn.
63. Trzęsów, stan. 31; obszar 70-21/200; ślad osadn.; późn.średn.
64. Trzęsów, stan. 32; obszar 70-21/201; ślad osadn.; późn.średn.
65. Wilczyn, stan. 3; obszar 70-20/80; osada; KŁużycka
66. Wilczyn, stan. 12; obszar 70-20/86; ślad osadn.; pradzieje, Okr.nowoż.

• **Wyprzedzające ratownicze badania archeologiczne lub przesunięcie granicy zalesień poza obszar stanowisk**

Zgodnie z opinią Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy przed zalesieniem należy przeprowadzić wyprzedzające ratownicze badania archeologiczne lub przesunąć granicę zalesień poza obszar stanowisk na obszarze następujących stanowisk archeologicznych:

1. Krzydłowice, stan. 96; obszar 70-21/105; ślad osadn., osada; pradzieje, KŁużycka, KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn., Okr.nowoż.
2. Krzydłowice, stan. 97; obszar 70-21/106; osada; wcz.średn.
3. Kwielice, stan. 51; obszar 69-20/57; ślad osadn., osada; KPrzeworska
4. Kwielice, stan. 53; obszar 69-20/59; osada; KŁużycka, KPrzeworska
5. Obiszów, stan. 13; obszar 69-20/65; ślad osadn., osada; pradzieje, KPomorska
6. Proszówek, stan. 8; obszar 70-21/153; osada; KPrzeworska, wcz.średn.
7. Proszówek, stan. 20; obszar 70-21/165; osada; wcz.średn.
8. Proszówek, stan. 24; obszar 70-21/169; ślad osadn., osada; KŁużycka, KPrzeworska, wcz.średn.
9. Retków, stan. 10; obszar 70-21/3; osada; wcz.średn.
10. Rzeczyca, stan. 36; obszar 70-21/134; ślad osadn., osada; KŁużycka, KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn.
11. Rzeczyca, stan. 66; obszar 70-21/175; ślad osadn., osada; Epoka kamienia, pradzieje, KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn.
12. Szymocin, stan. 22; obszar 69-21/61; ślad osadn., obozowisko; mezolit, pradzieje, KPrzeworska
13. Szymocin, stan. 23; obszar 69-21/62; obozowisko, ślad osadn., osada; mezolit, KŁużycka, KPrzeworska, wcz.średn., późn.średn.

14. Szymocin, stan. 25; obszar 69-21/64; ślad osadn., osada; KPrzeworska, późn.średn.
15. Szymocin, stan. 29; obszar 69-21/69; ślad osadn., osada; KŁużycka, wcz.średn., późn.średn.
16. Szymocin, stan. 30; obszar 69-21/70; ślad osadn., osada; pradzieje, KPomorska, wcz.średn., późn.średn.
17. Trzęsów, stan. 26; obszar 69-21/201; ślad osadn., osada; pradzieje, KPrzeworska, późn.średn.
18. Wilczyn, stan. 9; obszar 70-21/83; osada; KPrzeworska

- **Wyłączenie spod zalesienia**

Zgodnie z opinią Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy należy wyłączyć spod zalesienia następujące stanowiska:

1. Bieńków, stan. 1, obręb Duża Wólka, obszar 70-20/8, grodzisko, wcz.średn.

- **Wyłączenie spod zalesienia lub ratownicze badania archeologiczne**

Zgodnie z opinią Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Legnicy należy wyłączyć spod zalesień lub przeprowadzić wyprzedzające ratownicze badania archeologiczne na obszarze następujących stanowisk:

1. Bieńków, stan. 1, obręb Duża Wólka, obszar 70-20/7, cmentarzysko, wcz.średn.
2. Szymocin, stan. 2; obszar 69-21/59; cmentarzysko.; KŁużycka
3. Szymocin, stan. 10; obszar 69-21/71; ślad osadn., cmentarzysko; Epoka kamienia, KŁużycka, wcz.średn., późn.średn.
4. Szymocin, stan. 8; obszar 70-21/172; cmentarzysko; KŁużycka
5. Trzęsów, stan. 4; obszar 69-21/206; cmentarzysko; KŁużycka

Właścicielom terenów przeznaczonych pod zalesienie, w przeważającej większości (55,4%) jest ANRSP oraz właściciele prywatni (42,2%). Ważne jest, by właściciele gruntów przystępując do ich zalesiania, byli szczegółowo poinformowani o obecności na ich terenie stanowisk archeologicznych i konieczności podjęcia stosownych działań określonych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. Podobnie, podczas nabywania przez inwestorów prywatnych gruntów przewidzianych do zalesienia od Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, należy poinformować kupujących o lokalizacji stanowisk archeologicznych i działaniach związanych z ich ochroną.

IX. Działania w zakresie opieki nad zabytkami

Lp.	Opis działania	Okres realizacji	Rola samorządu	Źródło finansowania
1. Działania związane z ochroną zabytków, których właścicielem jest gmina Grębocice				
1.1	Opracowanie oferty inwestycyjnej (wariantowe określenie funkcji użytkowych, itp.) zruinowanego pałacu myśliwskiego w Grodziszczu	2007-2008	W	G
1.2	Realizacja opracowanej koncepcji zagospodarowania zabytkowego parku w Grodziszczu	2008-2010	W	G
1.3	- Opracowanie koncepcji rewitalizacyjnych zabytkowych założeń cmentarnych we wsiach: Bucze, Duża Wólka, Retków, Świnino - Wdrożenie koncepcji rewitalizacji zabytkowych założeń cmentarnych we wsiach: Bucze, Duża Wólka, Retków, Świnino	2008-2011	WFU	G, Z
2. Działania związane z ochroną zabytków, których właścicielem jest ANRSP oraz osoby fizyczne i prawne – elementy budowy komunalnej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej				
2.1	Podjęcie starań o przejęcie od ANR założenia parkowego w Grębocicach i Rzeczycy	2008-2011	W	G
2.2	- Finalizacja przejęcia od ANR terenu pod skansen przy grodzisku w Obiszowie. - Opracowanie koncepcji zagospodarowania skansenu przy grodzisku w Obiszowie - Utworzenie skansenu przy grodzisku w Obiszowie	2008-2011	W, WFJ, WFU	G, Z
2.3	- Podjęcie działań w celu sporządzenia dokumentacji terenu użytku ekologiczno-kulturowego „Kanał Wstążki, wraz z obszarem grodziska w Krzydłowicach	2008-2009	WFU	G
2.4	Podjęcie działań w kierunku przejmowania przez gminę Grębocice od ANR wybranych obiektów zabytkowych	2008-2011	W	G
3. Działania związane z ochroną zabytków leżących na terenie gminy Grębocice – elementy programów inwestycyjnych gminy i inwestorów indywidualnych				
3.1	Realizacja wytycznych konserwatorskich związanych z zalesianiem gruntów zgodnie z przyjętym planem zalesień gminy Grębocice zawartym w Planie Urzędniowo-Rolnym	2007-2011	WFJ, WFU	G, Z
3.2	Umieszczenie w planie zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego danych dotyczących sposobów ochrony zabytków	2007-2011	W	G
3.3	Przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych i zapoznanie z nimi właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych	2007-2011	W	G

Lp.	Opis działania	Okres realizacji	Rola samorządu	Źródła finansowania
4. Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego				
4.1	Utworzenie Gminnego Centrum Informacji Turystycznej	2007-2010	WFJ	G
4.2	- Utworzenie na stronie internetowej Urzędu Gminy bazy danych „Zabytki Gminy Grębocice” w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków - Rozszerzenie i uzupełnienie danych o zabytkach przez kwerendę historyczną w archiwach, muzeach, bibliotekach i zasobach prywatnych - Opracowanie fotograficzne stanu zachowania zabytków z Gminnej Ewidencji Zabytków	2008-2011	WFJ	G, Z
4.3	Opracowanie i wykonanie systemu oznaczeń zabytków na terenie gminy: tablice, plansze, mapy	2007-2010	WFJ	G, Z
4.4	Opracowanie ścieżek turystycznych po obiektach zabytkowych gminy	2007-2010	WFJ	G, Z
4.5	Opracowanie i publikacja wydawnictw popularyzatorskich: pocztówki, foldery, broszury, mapy, książki	2007-2011	WFJ	G, Z
5. Działania edukacyjne z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego				
5.1	Edukacja dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie zapoznania z zabytkami gminy	2007-2009	WFJ	G
5.2	Inicjowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach na terenie gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków gminy	2007-2011	WFJ	G
5.3	Wprowadzenie do okolicznościowych imprez gminy turnieju wiedzy o zabytkach gminy i innych tego typu działań	2007-2011	WFJ	G
6. Działania systemowe związane z realizacją Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami				
6.1	Utworzenie w Urzędzie gminy stanowiska ds. promocji gminy, rozwoju turystyki i opieki nad zabytkami gminy Grębocice	2007-2011	W	G
6.2	Stworzenie mechanizmów finansowania ochrony zabytków w gminie, w tym określenie zasad pomocy finansowej dla właścicieli remontowanych obiektów wpisanych w rejestr zabytków i Gminną Ewidencję Zabytków	2007-2011	W	G
7. Monitoring realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami				
7.1	Prowadzenie rejestru zmian zachodzących w obiektach zabytkowych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	2007-2011	W	G
7.2	Prowadzenie rejestru postulatów mieszkańców dotyczących opieki i ochrony nad zabytkami	2007-2011	W	G
7.3	Sporządzania sprawozdań z realizacji Programu Ochrony i Opieki nad Zabytkami	co 2 lata	W	G

Oznaczenia zadań gminy wyrażające ich zróżnicowanie ze względu na rolę samorządu lokalnego w ich realizacji:

- W** – zadania strategiczne korespondujące z zadaniami ustawowymi samorządu gminnego (własnymi), których jedynym lub głównym wykonawcą będzie samorząd gminy Grębocice.
- WFJ** – zadania strategiczne, które w części są wypełnieniem zadań ustawowych (własnych), a w części są zadaniami fakultatywnymi, w realizacji których samorząd gminy Grębocice państwo będzie jedyną (główną) rolę.
- WFU** – zadania strategiczne, które w części są wypełnieniem zadań ustawowych (własnych) a w części są zadaniami fakultatywnymi, w realizacji których samorząd gminy Grębocice państwo będzie rolę uzupełniającą inicjatora, współwykonawcy, koordynatora, źródła finansowania, wsparcia merytorycznego, kadrowego, informacyjnego lub pośrednika w negocjacjach związanych z zadaniem.

Oznaczenia zadań gminy wyrażające ich zróżnicowanie ze względu na źródła finansowania ich realizacji:

- G** – finansowanie działań ze środków zabezpieczonych w budżecie gminy Grębocice na dany rok
- Z** – finansowanie i współfinansowanie działań ze źródeł zewnętrznych (budżet województwa dolnośląskiego, budżet państwa, fundusze strukturalne, programy operacyjne, itp.)

X. Charakterystyka wybranych instrumentów finansowania opieki nad zabytkami

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940).*

Gmina Grębocice udziela dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach sakralnych wpisanych do rejestru zabytków. W 2007 r. na ten cel zarezerwowano w budżecie gminy 50 000 zł. Podobną kwotę przewidziano w budżecie gminy na 2008 rok.

W związku z opracowaniem Gminnej Ewidencji Zabytków, planuje się stworzenie systemu dotowania prac remontowych prowadzonych przy zabytkach ujętych w tej ewidencji.

Dotacje będą udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku, które prowadzą prace remontowe obiektu z uwzględnieniem zachowania jego cech zabytkowych (brak zmiany bryły budynku, zachowany wystrój elewacji, wielkość okien, pokrycie dachu, itp.).

Szczegółowe zasady przyznawania dotacji, wysokości pomocy i sposobu jej rozliczania określone zostaną w odrębnej uchwale Rady Gminy.

Wysokość środków przeznaczonych na ten cel Rada Gminy określi w uchwale budżetowej na 2008 rok.

Pozyskiwanie środków finansowych na zadania inwestycyjne związane z opieką nad zabytkami jest również możliwe ze źródeł zewnętrznych. Istnieje możliwość współfinansowania działań obejmujących zarówno podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii, jak również zachowanie oraz ochronę dziedzictwa kulturowego ze środków finansowych Unii Europejskiej:

1. Fundusze strukturalne na lata 2007-2013 – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
 - Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”
 - Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 dla Województwa Dolnośląskiego
2. Dofinansowanie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z budżetu państwa – programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
 - Program operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”
 - Program operacyjny Promesa Ministra kultury i Dziedzictwa Narodowego
3. Dofinansowanie opieki nad zabytkami z budżetu województwa dolnośląskiego

Poniższe dane, dotyczące charakterystyki poszczególnych instrumentów finansowania opieki nad zabytkami, przedstawione zostały w Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2011.

1. Fundusze strukturalne na lata 2007-2013 – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

□ Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”

Priorytet XII Kultura i dziedzictwo kulturowe

Celem priorytetu jest wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski

Cel strategiczny priorytetu będzie realizowany poprzez cele szczegółowe:

1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.
2. Poprawa stanu infrastruktury kulturalnej o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu do kultury.

W ramach priorytetu realizowane będą projekty związane przede wszystkim z rozbudową i modernizacją infrastruktury kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym. Zadania z zakresu ochrony i zachowania zabytków nieruchomych o znaczeniu ponadregionalnym obejmują m.in. obiekty wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wsparcie mają również otrzymać projekty z zakresu ochrony zabytków ruchomych, a także z zakresu rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie zasobów bibliotecznych i archiwalnych oraz zasobów wirtualnych muzeów.

W ramach tego priorytetu będą realizowane także zadania z zakresu rozwoju oraz poprawy stanu infrastruktury kultury.

W przypadku projektów dotyczących budowy i rozbudowy infrastruktury beneficjentami pomocy mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- instytucje kultury (samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem, właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego),
- szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe ze sfery kultury,

W przypadku projektów dotyczących ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, beneficjentami pomocy mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- kościelne osoby prawne,
- instytucje kultury (samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego),
- uczelnie publiczne,
- archiwa państwowe,
- organizacje pozarządowe ze sfery kultury,
- zabytkowa kopalnia soli w Bochni i Wieliczce.

□ Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 dla Województwa Dolnośląskiego

Priorytet 9. Zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury na Dolnym Śląsku

Główny cel priorytetu: Podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności regionu poprzez rozwój, upowszechnianie oraz wykorzystanie potencjału kultury. Wzrost znaczenia roli kultury jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy, który będzie miał korzystny wpływ na kształtowanie tożsamości regionalnej oraz obrazu Dolnego Śląska jako regionu atrakcyjnego dla mieszkańców, turystów oraz potencjalnych inwestorów.

Wspierane będą wszelkie działania zmierzające do poprawy stanu nieruchomości i ruchomych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a dotyczące m.in. konserwacji, restauracji, renowacji i adaptacji i zastosowania ochrony (technicznej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej). Dla województwa dolnośląskiego wspierane będą w szczególności obiekty takie jak: rezydencje, obiekty fortyfikacyjne i przemysłowe. Ponadto wspierane będą również działania zmierzające do poprawy obiektów zajmowanych przez instytucje kultury oraz ich doposażenie w sprzęt do ich prawidłowego funkcjonowania.

Jako priorytetowe będą traktowane projekty zmierzające do zapobieżenia degradacji technicznej obiektów kultury oraz ich przebudowa i rozbudowa, szczególnie w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych. W celu m.in. realizacji założonego celu wspierane będą również działania z zakresie upowszechniania informacji zarówno o dziedzictwie przeszłości jaki i przedsięwzięć instytucji kultury. Dlatego wsparcie uzyskają projekty związane z tworzeniem i upowszechnianiem baz danych dot. twórców, wybitnych dzieł kultury i wydarzeń kulturalnych, digitalizacja i upowszechnianiem istniejących zasobów, szczególnie związanych z zabytkami oraz promowanie form interaktywnych

W przypadku projektów dotyczących budowy i rozbudowy infrastruktury, beneficjentami pomocy mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- instytucje kultury (samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego).

W przypadku projektów dotyczących ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, beneficjentami pomocy mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- instytucje kultury (samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego),
- publiczne szkoły wyższe,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły, związki wyznaniowe i ich jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną, organy administracji rządowej.

Priorytet 8. Wykorzystanie i promocja dolnośląskiego potencjału turystycznego i uzdrowiskowego („Turystyka”)

Główny cel: Wzrost konkurencyjności dolnośląskiej oferty turystycznej na rynku krajowym i międzynarodowym poprzez lepsze wykorzystanie walorów turystycznych regionu. Realizacja priorytetu przyczyni się do wzrostu znaczenia turystyki jako czynnika wpływającego na rozwój społeczno – gospodarczy województwa.

Cały priorytet opiera się na pięciu produktach, m.in:

- **Produkt „turystyka uzdrowiskowa”**

W myśl tego działania wspierane będą projekty dotyczące m.in. odbudowy i renowacji architektury zdrojowej, rewitalizacji parków (szczególnie zdrojowych) wraz z istniejącymi na ich terenie obiektami kubaturowymi (np. teatry, muszle koncertowe), odbudowy, budowy i rozbudowy oraz wyposażenia pijalni wód

- **Produkt „turystyka kulturowa”**

W ramach priorytetu wspierane będą zadania dotyczące m.in. dostosowania do potrzeb turystycznych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich udostępnieniem dla ruchu turystycznego, rozwoju infrastruktury, tj. np. punkty widokowe, publiczne miejsca noclegowe zlokalizowane w otoczeniu szlaków tematycznych (np. szlak cysterski, szlak zamków piastowskich, etc.) oraz wspierane będą przedsięwzięcia promocyjne i kampanie informacyjne propagujące dolnośląskie dziedzictwo kulturowe oraz imprezy, wydarzenia kulturalne i artystyczne o znaczeniu, co najmniej, regionalnym.

O środki finansowe będą mogły ubiegać się następujące podmioty:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- regionalne i lokalne organizacje turystyczne nie działające w celu osiągnięcia zysku,
- samorządowe instytucje kultury,
- publiczne szkoły wyższe,
- kościoły, związki wyznaniowe i ich jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną,
- podmioty, w których udział większościowy – ponad 50% akcji, udziałów itp. posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- organizacje pozarządowe

2. Dofinansowanie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z budżetu państwa – programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

□ Program operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”

Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków, wsparcie działalności muzeów oraz rozwój kolekcji muzealnych. Program obejmuje także zabytki z Polską związane, a znajdujące się poza granicami kraju.

Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych

Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków, wsparcie działalności muzeów oraz rozwój kolekcji muzealnych. Program obejmuje także zabytki z Polską związane, a znajdujące się poza granicami kraju.

Odbiorcami pomocy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego mogą być jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, wyższe uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe, prywatni właściciele lub posiadacze zabytków w odniesieniu do obiektów przeznaczonych na cele publiczne
W ramach priorytetu można zgłaszać zadania związane z:

1. Rewitalizacją, rewaloryzacją, konserwacją, renowacją, adaptacją historycznych obiektów i zespołów w tym w szczególności związane z:

- rewitalizacją historycznych obszarów miejskich,
- rewaloryzacją i konserwacją zabytków romańskich,
- rewaloryzacją zabytkowych cmentarzy,
- konserwacją zabytków ruchomych (nie wchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów, zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów,
- rewaloryzacją i konserwacją zabytków budownictwa drewnianego;

2. Renowacją, ochroną i zachowaniem miejsc pamięci i martyrologii, będących zabytkami.

Priorytet 4. Ochrona zabytków archeologicznych

Wnioskodawcą mogą być jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, prywatni właściciele lub posiadacze zabytków w odniesieniu do obiektów przeznaczonych na cele publiczne, podmioty gospodarcze (pomoc de minimis).

Rodzaje wspieranych zadań:

- inwentaryzacja zabytków archeologicznych,
- badania, dokumentowanie, opracowywanie wyników inwestorskich ratowniczych badań zabytków archeologicznych,
- rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, modernizacja i adaptacja na cele publiczne nieruchomości zabytków archeologicznych o własnej formie krajobrazowej,
- konserwacja ruchomych zabytków archeologicznych,
- zabezpieczenie zabytków archeologicznych przed zagrożeniami naturalnymi,
- ochrona zabytków archeologicznych na wypadek eksploatacji rabunkowej,
- opracowywanie i publikowanie wyników badań archeologicznych,
- badania zabytków archeologicznych posiadających znaczenie dla polskiego dziedzictwa narodowego znajdujących się poza granicami kraju.

□ Program Operacyjny Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem programu „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego” jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich. Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego to inaczej umowa przyrzeczenia o współfinansowaniu projektów realizowanych ze środków europejskich pod warunkiem ich wyboru do realizacji przez właściwe organy w ramach funduszy strukturalnych, programów wspólnotowych, środków EFTA oraz innych środków europejskich.

Dofinansowanie ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu publicznego (tzw. „wkładu własnego”) dotyczy w szczególności projektów realizowanych w ramach:

- a). Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego ZPORR
Działania:
 - 1.3.1 Regionalna infrastruktura edukacyjna.
 - 1.4 Rozwój turystyki i kultury.
 - 1.5 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego.
 - 3.1 Obszary wiejskie.
 - 3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojaskowe.
 - 3.5 Lokalna infrastruktura społeczna.
- b). Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwoju obszarów wiejskich”
Działania:
 - 2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego.
- c). Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego
- d). Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III
- e). Programów Wspólnotowych (m.in. Kultura 2000).

Beneficjentami pomocy mogą być:

- państwowe i samorządowe instytucje kultury oraz instytucje filmowe,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne,
- Kościoły i związki wyznaniowe,
- organizacje pozarządowe.

3. Dofinansowanie opieki nad zabytkami z budżetu Województwa Dolnośląskiego

Z budżetu Samorządu Województwa Dolnośląskiego wspierane są zadania z zakresu ochrony i opieki na zabytkami zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 ze zm.), która zobowiązuje organy administracji publicznej do współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego.

Zasady przyznawania dotacji na realizację zadań publicznych określają przepisy ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 249, poz. 2104).

W celu racjonalnego wykorzystania środków budżetu województwa na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, wprowadzono zasady określające procedurę organizowania otwartych konkursów ofert poprzedzających przyznanie dotacji oraz zasady rozliczania. (Uchwała Nr 1637/II/2004 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 17 sierpnia 2004 r. ze zm. w sprawie Instrukcji postępowania w sprawie wdrażania „Karty Współpracy Samorządu Województwa Dolnośląskiego z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na Dolnym Śląsku”).

Cel: Wyłonienie i wsparcie projektów na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji w następujących dziedzinach:

- zadania konserwatorsko-renowacyjne, które wymagają dofinansowania z uwagi na konieczność podjęcia niezbędnych prac ratowniczych,
- renowacja i konserwacja zabytków ruchomych, znajdujących się na terenie Województwa Dolnośląskiego,
- prace konserwatorsko-renowacyjne obiektów nieruchomych, wsparcie których wpływałoby na zakończenie całości zadania.

Podmiotami uprawnionymi do złożenia oferty są działające w obszarze kultury są:

- organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. nr 96 z 2003 r. poz. 873),
- osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego,
- stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane.